

YAYIN DEĞERLENDİRME / Reviews

Atf / Citation

ŞİMŞEK, M. (2024). "Saat, Hatice (2024). *Türkçede Bilgi Kipliği Alanı*. Ankara: Berikan Yayınevi. 380 s. ISBN: 978-625-6591-54-7". *Gazi Türkiyat*, 35: 311-313.

Geliş / Submitted 18.09.2024

Kabul / Accepted 23.10.2023

DOI 10.34189/gtd.35.016

GAZİ TÜRKİYAT

G Ü Z / 2 0 2 4

ISSN: 1307-914X

e-ISSN: 2979-9368

TÜRKÇEDE BİLGİ KIPLIĞI ALANI

Saat, Hatice (2024). Türkçede Bilgi Kipliği Alanı. Ankara: Berikan Yayınevi. 380 s. ISBN: 978-625-6591-54-7

Merve ŞİMŞEK*

Türkiye Türkçesi geleneksel dil bilgisi çalışmalarında ayrı bir başlık olarak yer verilmeyen kiplik, anlam bilimsel bir kategoridir. Bu yaklaşım içerisinde kiplik çeşitli başlıklar altında ele alınmaktadır. Ayrıca kip ve kiplik ayrımı noktasında da ortak bir görüş bulunmamaktadır. Henüz üzerinde ortak bir yargıya varılamayan bu karmaşık kategorilerin incelenmesi, Türkiye Türkçesi dil bilgisi anlayışı açısından yeni ve önemli bir araştırma alanı sunmaktadır.

Prof. Dr. Habibe Yazıcı Ersoy'un danışmanlığında hazırlanan *Türkçede Bilgi Kipliği Alanı* başlıklı doktora tezinin gözden geçirilmiş ve düzenlenmiş hâliyle yayımlanan *Türkçede Bilgi Kipliği Alanı* adlı eser, kiplik çalışmaları içerisinde güncel çalışmalardan birisidir. Anlam bilimsel bakış açısı içerisinde konuşurun ifadelerinin değerlendirildiği *bilgi kipliği* kategorisinin Türkiye Türkçesi içerisindeki yerini ele alan çalışma, 2024 yılında Berikan Yayınevi tarafından yayımlanmıştır. Eser, 380 sayfadan oluşmaktadır. Bu sayfalara ek olarak *Eser Kısaltma Dizini, Çizelgelerin Listesi, Şekillerin Listesi, Önsöz, Giriş (V-XIX)* bölümleri yer almaktadır.

Kiplik, karşılıklı konuşma ve yorum içeren ifadelerde öne çıkmaktadır. Bunun yanı sıra, kipliğin anlamı cümle bağlamıyla yakından ilişkilidir. Yazar, çalışma korpusunu yakın dönem Türkçe eserlerden seçilen roman, hikâye, oyun ve anlatı türlerinden

* Doktora Öğrencisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Türk Dili Bilim Dalı, Ankara/TÜRKİYE. simsek-merve@hbv.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2472-230X.

oluşturmuştur. Çalışmada toplam 25 eser taranmıştır: 10 roman, 10 hikâye, 4 oyun ve 1 anlatı. Metin tabanlı yöntem kullanılan bu çalışmada sınırlılıklar ilgili eserler olarak belirlenmiştir.

Eserin birinci bölümünü oluşturan *Giriş* bölümü, kuramsal çerçeveyi içermektedir. İlgili bölüm, 1.1. *Kiplik Ulanı Üzerine*, 1.1.1. *Zaman ve Görünüş İlişkisi*, 1.1.2. *Kiplik Alanı*, 1.1.2.1. *Önerme Kipliği: Bilgi Kipliği ve Kanıtsal Kiplik*, 1.1.2.2. *Yükümlülük-Dinamik Kiplik*, 1.1.3. *Kiplik-Kip*, 1.1.4. *Kiplik Sınıflandırmaları*, 1.2. *Bilgi Kipliği Üzerine*, 1.2.1. *Anlambilim ve Bilgi Kipliğinin Anlamsal Boyutu*, 1.2.2. *Sınıflandırma Ölçütleri*, 1.2.3. *Bilgi Kipliğinde Derecelendirme*, 1.2.4. *Derecelendirmede Bağlamın Etkisi*, 1.2.5. *Edimbilimsel Bakış*, 1.2.6. *Çok anlamlılık ve Bilgi Kipliği*, 1.2.7. *Öznellik Çerçevesinde Bilgi Kipliği*, 1.2.8. *Bilgi Kipliği ve Olumsuzluk-Soru İlişkisi*, 1.3. *Bilgi Kipliğini İşaretlemede Kullanılan Birimler* alt başlıklardan oluşmaktadır. Alt başlıklardan da anlaşılacağı üzere kuramsal çerçeve derinlemesine ele alınmıştır. Geniş bir literatür taramasıyla ele alınan bölümde yerli ve yabancı kaynaklardan fazlaca istifade edilmiştir. Birinci bölümde öncelikle kiplik kavramı, alanları, kip-kiplik farkı ele alınmıştır. Sonrasında ise bilgi kipliği tanımı ve sınıflandırılması, derecelendirilmesi ve son olarak da bilgi kipliğini işaretleyen birimler olmak üzere genelden özele doğru bir inceleme yöntemi söz konusudur. Alanında uzman araştırmacıların çeşitli görüşlerine, sınıflandırmalarına, örneklerine yer verilerek görüşler karşılaştırılmış, gerekli görülen noktalarda tablo ve şekillerden yararlanılmıştır. Bu durum anlatımı daha pratik hâle getirmenin yanı sıra okuyucunun işini de kolaylaştırmaktadır.

İkinci bölüm *Varsayım Kipliği* başlığını taşımaktadır. Varsayım kipliği; semantik, morfolojik ve sentaktik açıdan incelenmiştir. 2.1. *Varsayım* alt başlığında varsayım kipliğine odaklanılmıştır. Ardından biçimsel birimler, sözcüksel birimler, biçimsel-sözcüksel birimler ve söz dizimsel birimler varsayım kipliği bağlamında değerlendirilmiştir. 2.1.1. *Biçimsel Birimler* alt başlığında biçim birimlerin kullanım alanlarına göre *akıl yürütme*, *öznellik*, *edimbilimin öne çıktığı kullanımlar* ele alınmıştır. 2.1.2. *Sözcüksel Birimler* alt başlığında kelime türlerinden fiiller, isimler ve zarflara ayrıca varsayım kipliğini işaretleyen sözcüklere de yer verilmiştir. Yazar bu durumu, “*Türkçedeki sözcüksel çeşitlilik ve yoğunluk konuşurun kişisel tavrını, yargısını ve tutumunu beslediğinden doğrudan kipliğin ilgi alanına dâhil edilmektedir.*” şeklinde açıklamaktadır (2024: 138). 2.1.3. *Biçimsel- Sözcüksel Birimler* alt başlığında biçim birim+sözcük kullanımı ve ol- fiili kullanım yapıları incelenmiştir. Ayrıca 2.1.4. *Sözdizimsel Birimler* ve 2.1.5. *Söyleme Dayalı Kiplik İfadeleri* alt başlıklarıyla bölüme son verilmiştir.

Üçüncü bölümde *Çıkarım Kipliği* ele alınmaktadır. Çıkarım kipliğinde hem doğrudan iletim hem de alıcıda uyandırılan hissiyat önemli bir rol oynar. Bu sebeple çıkarım kipliğinin alt başlıkları olarak 3.1.1. *Gözlem Yoluyla Çıkarım*, 3.1.2. *Bilgi Geçmiş Yoluyla Çıkarım* yöntemleri ele alınmıştır. Ancak çalışma metin tabanlı olduğu için yalnızca bilgilendirme yapılmaktadır. 3.1.3. *Biçimsel Birimler* adlı başlığında {-DI}, {-Xr}, {-AmA(z)}, {-yor}, {-AcAk}, {-mİş} biçim birimleri incelenmiştir. Her ek kendi alt

başlığına sahip olmakla birlikte örneklerin tamamı bağlamla birlikte verilmiştir. Anlatımı kolaylaştırmak adına biçim birimler kalın puntoyla vurgulanmıştır. 3.1.4. *Sözcüksel Birimler* alt başlığında ikinci bölümde olduğu gibi kelime türlerinden fiiller, isimler, zarflar ve çıkarım kipliğini işaretleyen sözcükler incelenmiştir. 3.1.5. *Biçimsel-Sözcüksel Birimler* alt başlığında biçimbirim+sözcük şeklinde kurulan yapıların çıkarım kipliğini işaretlemesi değerlendirilmiştir. 3.1.6. *Sözdizimsel Birimler* alt başlığında ise çeşitli söz dizimsel birimlerin çıkarım kipliğine etkisi irdelenmektedir. Yazar, söz dizimsel birimlerin kiplik işaretleme işlevinin dilin yapısındaki rolüne dikkat çekmektedir.

Dördüncü bölüm *Olabilirlik Kipliği'* dir. Bu bölümde ilk olarak *olabilirlik* ve *olasılık* önermeleri arasındaki farklar detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Bu bölümde yer alan alt başlıklar önceki bölümlerle benzer bir yapıya sahiptir. 4.1. *Olabilirlik*, 4.1.2. *Sözcüksel Birimler*, 4.1.3. *Biçimsel-Sözcüksel Birimler*, 4.1.4. *Sözdizimsel Birimler'* dir. Her alt başlık kendi alt başlıklarıyla daha ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Olasılık Kipliği, eserin beşinci bölümünü oluşturmaktadır. İncelemeler semantik, morfolojik ve sentaktik açıdan ele alındığı için bu bölümde de alt başlıklar ve ilerleyiş benzer şekildedir.

Eserin son bölümü *Karşılgusal Kiplik'* tir. İlgili bölümün alt başlıkları diğer bölümlere göre daha kısadır: 6.1. *Karşılgusalallık*, 6.2. *Karşılgusal Birimler*, 6.2.1. *Biçimsel Birimler*, 6.2.2. *Sözcüksel Birimler*. Her alt başlığın kendi alt başlıkları da bulunmaktadır. Diğer bölümlerde olduğu gibi bu bölümde de detaylı bir inceleme yapılmıştır.

Son olarak *Sonuç* ve *Kaynakça* yer almaktadır. Sonuç bölümünde yazar önce genel bir değerlendirme yapmaktadır. Ardından görüş ve incelemeler sonucunda ulaşılan verileri on üç madde olarak özetlemektedir. Oldukça geniş bir kaynakçaya sahip olan eserde yerli ve yabancı pek çok kaynaktan istifade edilmiştir. Kiplik çalışmaları alanına sağladığı katkılardan dolayı Sayın Dr. Hatice Saat'e teşekkürlerimizi sunarız.